

NRC Handelsblad van 21-06-1991, Pagina 6, Kunst. Door Bianca Stigter

'Kip is geen vogel, vrouw is geen mens'

AMSTERDAM, 21 JUNI. In galerie Picaron in Amsterdam hangen grote portretten van de voormalige helden van de Sovjet-Unie. Engels heeft een blauwe baard, een groen oor en een donker- en een lichtblauw oog. Marx heeft woest rood haar, een bruine snor, geen mond, en een gemeen-lichtblauw gezicht. De portretten zijn gemaakt door Natalja Turnova (Kabul, 1957).

Larisa Rezun-Zvezdotsjotova (Odessa, 1958) exposeert in Picaron De jager gejaagd. Het is een sprookje. Achter een lap met kantige bloemen waaronder een vele kleuren weerspiegelend folie is aangebracht, vertellen zes plaatjes in zwart silhouet het verhaal van een jager die een hert doodschiet en daarna door de andere herten van het bos zelf wordt doodgemaakt.

In de gang en in de achterruimte hangt en staat werk van de derde exposant, Maria Serebrjakova (Moskou, 1965). Het zijn tekeningen van stoelen, tafels en bedden op stelten die in emmers water staan, en grijs geschilderde houten objecten.

Natalia Turnova, Lenin, 1991

CIRCART

De tentoonstelling van de drie Russische kunstenaressen is georganiseerd door de stichting Circ (Cultureel Buro Rusland). Zij heet 'Een kip is geen vogel'. Waarom, vraag ik aan Turnova en Rezun-Zvezdotsjotova, die voor de expositie naar Amsterdam zijn gekomen en een maand in het atelier van Circ aan de Oostelijke Handelskade hebben gewerkt.

“Het is de helft van een Russisch spreekwoord”, zegt Turnova. “Het hele spreekwoord luidt: 'Een kip is geen vogel, een vrouw is geen mens'.” De tentoonstelling heet zo omdat er in het westen sinds de perestrojka grote belangstelling voor moderne kunst uit de Sovjet-Unie is, maar kunst van vrouwen is daarbij opvallend afwezig. Aan de grote expositie 'Binnen de USSR en erbuiten', september vorig jaar in het Stedelijk Museum in Amsterdam, nam geen enkele vrouw deel.

Dat is niet alleen de schuld van westerse tentoonstellingsmakers. Het spreekwoord dat in de titel van deze expositie in Picaron geciteerd wordt is per slot een Russisch spreekwoord. Turnova: “Het grootste compliment dat een mannelijke collega mij denkt te kunnen maken is: 'het is niet slechter dan wat mannen maken'. Ze denken dat vrouwen niets nieuws kunnen verzinnen, daarvoor zijn ze niet slim genoeg.”

Rezun-Zvezdotsjotova: “Er zijn nog steeds heel weinig kunstenaressen in de Sovjet-Unie. Het huishouden is nog steeds de belangrijkste taak van de vrouw.” Zelf hebben ze daar weinig last van. Turnova is gescheiden en heeft geen kinderen. Rezun-Zvezdotsjotova zegt dat haar man haar niet als vrouw ziet, maar als man. Daarmee is het probleem ook opgelost. In haar werk koos Rezun-Zvezdotsjotova een andere methode. Om van het gezeur dat vrouwen niet kunnen schilderen af te zijn, besloot ze dat dan ook maar niet te doen. Ze ging supervrouwelijke kunst maken, van tapijtjes en borduursels.

De schilderijen van Turnova gaan bijna nooit over vrouwen. Ze heeft er maar drie geportretteerd, Indira Ghandi, Krupskaja, de vrouw van Lenin, en Corazon Aquino. “Ik wil alleen vrouwen afbeelden die op hetzelfde niveau staan als mannen.”

Volgens Turnova moeten vrouwelijke kunstenaars wel een mannelijke taal spreken. “Je wordt altijd beïnvloed door de traditie. En de traditie kent alleen mannen. De vrouwelijke kunstenaars die er waren, waren altijd tweederangs. Neem de Russische avantgardisten uit het begin van deze eeuw. Je laat je toch liever inspireren door Malevitsj en Kandinsky dan door Popova of Gonstjarova?”

De dames vinden dat we nu wel uitgepraat zijn over dit onderwerp. Vrouwelijke kunstenaars moeten niet genegeerd worden, en daarom wilden ze wel onder deze noemer exposeren. Verder bestaat er alleen goede en slechte kunst. Liever hebben ze het over de problemen waar alle kunstenaars in Moskou mee kampen. Er is geen verf (zelfs als je lid bent van de officiële Kunstenaarsbond, zoals Turnova, kun je maar drie tubes per maand aanschaffen), er zijn geen verzamelaars (als een Rus iets koopt is het een handelaar, die het naar het buitenland doorverkoopt), er is geen museum voor moderne kunst. Maar Rezun-Zvezdotsjotova denkt dat kunst juist bloeit onder slechte omstandigheden. Turnova vindt het een goede zaak dat de Russische mode in het westen nu een beetje over is. “De kunst werd slechter van de grote vraag. En het is vernederend om tentoongesteld te worden alleen maar omdat je Russisch bent. De situatie is nu genormaliseerd, in Moskou en in het westen. Russische kunst is niet exotisch meer.”

Het zesluik van Rezun-Zvezdotsjotova is een recent werkstuk. Het moet op de eerste plaats aangenaam voor het oog zijn, zegt ze. Haar materiaal, stoffen, voorwerpen en afbeeldingen zoals die in bijna elk Russisch huis te vinden zijn, vindt ze echt mooi. Ze vertelt er, met enige ironie, sprookjes mee. “Wat de vorm betreft verschilt ons werk nogal”, zegt Turnova. “Maar onze methode is

CIRCART

hetzelfde. We maken allebei gebruik van stereotypen die we op een bepaalde manier vervormen. Larisa inspireert zich op de populaire cultuur, ik op de officiële communistische propaganda." Maar portretten zoals die nu in Picaron hangen maakt Turnova niet meer. Ze begon ermee om de eeuwige herhaling in de afbeeldingen van Sovjethelden te doorbreken. "Ik gaf Marx bij voorbeeld een hele domme uitdrukking, of liet hem grappig kijken." Problemen met exposeren heeft ze alleen met een portret van Lenin gehad. Dat was in 1989. Nu zou ze ook daar geen moeilijkheden meer mee krijgen, maar ze heeft er geen zin meer in. Turnova laat een foto zien met recenter werk. Het zijn sterk vergrote, uit karton gesneden voorwerpen, waaronder een tandenborstel en een schroef. "Ik wil niets meer met propaganda of ideologie te maken hebben", zegt ze. "Schroeven en tandenborstels betekenen niets, ze zijn zichzelf".

Een kip is geen vogel. Maria Serebrjakova, Natalja Turnova, Larisa Rezun-Zvezdotsjotova.

Picaron, Binnenkant 29, Amsterdam. Publicatie: Een kip is geen vogel, met teksten over vrouwen in de Russische kunst. Uitg. Picaron editions & CIRC, 141 blz. Prijs (f) 35,-.